

ZÁJMOVÉ SKUPINY

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**

OBCHODNĚ PODNIKATELSKÁ
FAKULTA V KARVINĚ

**Teorie hospodářské
politiky
Prezentace č. 9**

Obsah prezentace

1. Co jsou zájmové skupiny?
 2. Členění zájmových skupin
 3. Pluralitní model zájmových skupin
 4. Neokorporativní model zájmových skupin
 5. Aktivity zájmových skupin
 6. Zájmové skupiny vs. politické strany
 7. Zájmové skupiny vs. nátlakové skupiny
 8. Neziskové organizace
 9. Tripartita
-

- **Klasické pojetí – M. Weber:**
 - „...omezený nebo uzavřený sociální vztah regulovaný navenek tehdy, když je dodržování jeho řádu garantováno vlastním chováním určitých lidí zaměřeným na jeho provádění: vedoucího a/nebo správního (administrativního) štábu, který má případně za normálních okolností pravomoc svaz zastupovat.“

(cit. v: Říchová, 2002, s. 115)

- **Moderní pojetí – U. von Alemann:**

- „ ...dobrovolně utvářené sociální jednotky s určitými cíli a s určitým – na dělbě práce spočívajícím – vnitřním členěním (organizací), které se snaží uskutečnit individuální, materiální a ideové zájmy svých členů ve smyslu potřeb, užitku a ospravedlnění, přičemž to dělají uvnitř sociální jednotky (malý sportovní klub) nebo vůči jiným skupinám, organizacím a institucím (velký sportovní svaz).“

(cit. v: Říchová, 2002, s. 116)

Členění zájmových skupin

- *z hlediska organizovanosti na:*
 - organizované (odbory),
 - neorganizované (spotřebitelé)

- *z hlediska vzniku na:*
 - profesní,
 - občanské.

- Zájem členů → vznik zájmové skupiny → působení na stát (ovlivňování mocenských institucí dle zájmů skupiny).
- Modely zájmových skupin:
 - Pluralitní model → konkurenční
 - Neokorporativní → nekonkurenční

Pluralitní model

- Velké množství autonomních, dobrovolných a ne-hierarchických organizovaných skupin.
 - Nejsou ve svém působení vázány přímo na stát (nepovoluje jejich vznik, nevykonává dohled nad nimi apod.).
 - Vznik a zánik skupin v přímé vazbě na proměnu a dynamiku občanské společnosti.
 - Skupiny mají možnost svobodně působit na mocenské instituce státu, samosprávné celky nebo politické strany, nejsou nijak omezeny tím, jakou míru vlivu si vytvoří.
 - Postavení skupin není často rovnocenné - existuje omezený počet skupin, které mají přístup ke zdrojům → možnost většího tlaku těchto skupin na vládu.
-

- Problematický svobodný vznik nových zájmových skupin a prosazení nové organizační struktury - všechny nové zájmy musí být přijatelné pro historicky starší a v systému již etablované zájmové skupiny.
- Neexistence neutrální vládní struktury – vláda je pouze další zájmovou skupinou, dalším aktérem,
- na rozdíl od zájmových skupin je vláda v centru boje o politickou moc (např. v parlamentu zákulisní dohody mezi skupinami politiků, zájem občanů se zde nepromítá).

Neokorporativní model

- Do systému nejsou připuštěny žádné nesystémové skupiny, které by usilovaly o systémové a radikální změny.
- Existence pouze těch aktérů a skupin, které stát akceptuje jako partnery v politickém procesu.
- Výrazná vazba zájmových skupin na stát - aktivní podíl státu na životě společnosti - stát koordinuje činnost skupin, zprostředkovává jejich jednání apod.
- Model tak představuje vztah koordinace mezi státem a občanskou společností - strnulý systém, důraz na řád a jeho udržování, omezení přístupu jiných k prezentaci svých zájmů.

Neokorporativní model

- Malý počet zájmových skupin, reprezentují většinou jen největší zájmy (přednostně v oblasti ekonomické).
 - Existence regulovaného prostředí zájmových skupin nekonkurenční model.
 - Důraz je kladen na organizační strukturu, hierarchicky uspořádanou, těžištěm je malé mocenské centrum
 - Záruka, že představitelé skupin jsou jejich legitimními reprezentanty, mohou skupinu zastupovat při jednáních s jinými skupinami a státem.
 - Stěžejní prvek: překrývání zájmů jednotlivých skupin - nesoutěživá kooperace mezi jednotlivými skupinami a jejich aktéry.
-

Aktivity zájmových skupin

- Presentace zájmů svých členů na veřejnosti,
 - zapojování občanů do politického života,
 - šíření cíleně orientovaných informací,
 - monitorování vládního programu,
 - veřejná kontrola exekutivy (překračování pravomocí),
 - uplatňování přímo své moci na trhu za účelem redistribuce zisku ve prospěch zájmové skupiny (omezování konkurence),
 - finanční podpora politických stran,
 - účast členů zájmové skupiny přímo v komisích řešících danou problematiku (účast na dialogu),
 - organizování násilných akcí (občanská neposlušnost, stávka, hrozba násilí apod.),
 - lobbying.
-

Nejznámější a nejvýznamnější zájmové skupiny

- odborové svazy a samostatné odborové organizace – většinou se spojují do zastřešujících organizací s celostátní působností,
- důchodci,
- ženské, mládežnické a dětské organizace,
- sdružení pěstitelů, chovatelů, sportovní kluby a svazy,
- organizace zdravotně postižených, veteránů, ochrany přírody,
- svazy podnikatelů, svazy zaměstnavatelů,
- profesní sdružení, profesní komory, tovaryšstva, cechy či asociace,
- církve.

Regulace zájmových skupin vládou

- Vláda, která využívá činnosti zájmových skupin, by měla čelit nebezpečí jednostranné orientace silných zájmových skupin zákonnou úpravou jejich působení:
 - podporovat konkurenci v konstituování zájmových skupin,
 - omezovat vliv státní exekutivy přenosem rozhodování na profesní komory, nezávislé komise či rozhodčí výbory,
 - využitím jiných mechanismů rozhodování (např. zákony o ochraně hospodářské soutěže),
 - podporou vzniku takových zájmových skupin, které by bez vnější pomoci vznikaly obtížně (důchodci, spotřebitelé),
 - zákonným omezením pravomocí dominantních zájmových skupin,
 - zpřístupněním informací, které poskytují zájmové skupiny veřejnosti,
 - podporou získávání konkurenčních informací z nezávislých zdrojů,
 - vytvářením prostředí, které by odsuzovalo kontakty politiků se zájmovými skupinami.

Zájmové skupiny vs. politické strany

- Administrativní štáb → úkolem je zastupovat svaz - potřeba aparátu ke zprostředkování zájmu.
- Totéž platí pro politické strany → zprostředkování stranických zájmů.
- Pole působnosti zájmových skupin a politických stran se překrývají.
- Jinak jde ale o dvě samostatné skupiny.

Zájmové skupiny vs. politické strany

- *Politická strana*

- cíl: prosadit zájem v mocenském aparátu státu jako záležitost ve veřejném zájmu,
- potřebuje své zástupce v ústavních orgánech státu,
- usiluje o podíl na moci.

- *Zájmové skupiny*

- aktér specifického typu,
 - primárně zprostředkující funkce,
 - neusiluje o přímý podíl na státní moci,
 - nenesou přímou odpovědnost za politická rozhodnutí,
 - nejsou tedy formálními politickými stranami, i když se snaží ovlivnit veřejnou politiku.
-

Zájmové skupiny vs. nátlakové skupiny

- **Zájmové skupiny**
 - reprezentace ekonomických zájmů,
 - jde o zájmy určité úzce vymezené sféry společnosti → skupiny orientované na obhajobu zájmů zaměstnanců, zaměstnavatelů, svobodných profesí (umělci, lékaři, právníci, architekti), pracovníků v zemědělství apod.
 - **Nátlakové skupiny**
 - reprezentace zájmů v oblasti ideologie,
 - jde o zájmy definované jako zájmy všech (blaho všech) členů společnosti - reprezentanti zájmů konfesně vymezených skupin: skupiny věřících, církevní organizace, organizace na obhajobu lidských práv, organizace na ochranu životního prostředí, hnutí proti rasismu a různým formám diskriminace apod.
-

Trendy současného vývoje

- Počet aktivních nátlakových organizací stále roste, jejich působení se rozšiřuje
- Stávající zájmové skupiny se výrazně politicky angažují a staly se tak pro vládní politiku nepostradatelnými.
- Propojení zájmových a nátlakových skupin s vládou - posilování vazby na státní instituce; naopak vazby k občanské společnosti (reprezentace jejich zájmů) se výrazně oslabují.
- Vznik formalizovaných kontaktů mezi státními institucemi a zájmovými skupinami.
- Silná orientace na politické strany, využívání jejich vlivu a postavení k prosazení svých zájmů, k ovlivňování politiky státu:
 - často kontakty přímo s poslanci, jež pak hájí zájmy skupin (lobbování).
 - finanční podpora politickým stranám.
 - zařazování členů skupin na kandidátní listiny (např. členové odborů) apod.

Vztah zájmových skupin k politice

Stát:

parlament

- vyhledávání „mluvčích“ v rámci dané parlamentní struktury

veřejná správa

- poskytování informací
- spolupráce

Zájmové skupiny

**Občanská
společnost:**

politické strany

- finanční podpora stran
- podpora určitých kandidátů

masová média

- šíření určitého názoru (konference, diskusní pořady apod.)
- přímé akce (stávky, demonstrace)

- Specifický případ zájmových skupin.
- Organizace, působící na bázi dobrovolné občanské účasti na veřejném životě, směřující své aktivity do oblastí, jež nejsou většinou soukromé, ale nemusí být nutně státní.
- Non – profit organizace nemusí nutně znamenat neziskovost – zdůrazňuje se zde především základní lidský humánní princip těchto organizací.
- Mohou být i ziskové, ale zisk si nerozdělují, reinvestují jej do své další činnosti.

Proč neziskové organizace vznikají?

- existence externalit a veřejných statků,
 - rostoucí bohatství společnosti,
 - rozšiřující se volný čas,
 - víra lidí v tyto aktivity.
-
- Proces jejich vzniku by měl být spontánní, na státu nezávislý. Úloha státu zde není ve vytváření těchto organizací, ale v tvorbě legislativního rámce pro tuto činnost.

- Tripartitní korporativismus.
- Sociální dialog mezi mocenskou složkou státu, zaměstnavateli a zaměstnanci.
- Vznik tripartity → vznik paralelní politické struktury.
- Objevuje se ve větší míře od 60. a 70. let 20. století → období welfare state.
- Cíl: zachování společenského konsensu a zajištění sociálního smíru.

- Důležitá role tripartity v první letech transformace → podařilo se přesvědčit společnost o nutnosti podpory hospodářských a sociálních reforem:
 - oddělení důchodového pojištění od státního rozpočtu,
 - zvýšení hranice pro odchod do důchodu,
 - stanovení principů důchodového připojištění,
 - zrušení centrální mzdové regulace ve státním sektoru,
 - celková rekodifikace pracovního práva apod.

- *Generální dohoda*

- základní dokument (nebyl právně závazný), jenž byl každoročně uzavírán mezi aktéry tripartity,
- stanovila opatření pro zmírnění sociálních dopadů reforem,
- obsahovala ustanovení týkající se především politiky trhu práce, mzdové a sociální politiky a systému sociálního pojištění,
- byla uzavírána každoročně v letech 1991-94, poté přerušeno, návrat až od roku 1998

- Mezinárodně právní oblast → např. Mezinárodní organizace práce:
 - Úmluva o svobodě odborů a ochraně práva odborově se sdružovat (1950),
 - Úmluva o právu organizovat se a kolektivně vyjednávat (1951),
 - Úmluva o diskriminaci (1960),

Děkuji za pozornost a přeji hezký den